

Araştırma Makalesi

Nadir Şah Afşar Dönemi Osmanlı-İran Münasebetleri İle İlgili Türkiye’de Yapılan Akademik Çalışmalar

Osman Kimya*

ORCID-Id: 0000-0003-4168-5424

Öz

İran Coğrafyası XI. Yüzyıl’dan XX. Yüzyıl’ın ilk çeyreğine kadar sürekli olarak Türk Devletleri tarafından yönetilmiştir. Genel olarak Safevi’lerden başlayarak İran’da kurulan Türk Devletleri Sünni Osmanlı Devleti’ni kendileri için en büyük siyasi rakip olarak görmüşler ve uzun yıllar süren mücadelelere girişmişlerdir. Böyle bir mücadele XVIII. Yüzyıl’ın ilk yarısında İran’da yönetimi ele geçiren Nadir Şah Afşar tarafından da devam ettirilmiş. Fakat daha sonra Nadir Şah Afşar Osmanlı Devleti ile mevcut sorunların çözümü için bir takım girişimlerde bulunmuştur. Bu makalede Nadir Şah Afşar dönemi Osmanlı-İran münasebetleri ile ilgili genel bir değerlendirme yapılacak ve ayrıca Türkiye’de yapılan akademik çalışmalar liste halinde sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Nadir Şah Afşar, Osmanlı-İran Münasebetleri, Tarihçilik, Türkiye Tarihçiliği.

---

* Doktora Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, E-posta: osmankimya65@gmail.com.

Nadir Shah Afshar period of Ottoman-Iran Relations Academic Studies Related to Made in Turkey

Abstract

From XI. to the first quarter of the XX. century, Iranian Geography was constantly ruled by the Turkish States. Generally speaking, the Turkish states founded in Iran, starting from the Safavids, viewed the Sunni Ottoman Empire as the greatest political rival for themselves and these states have been engaged in many struggles for a long time period.

Such a power struggle can be observed during XVIII. century as well since Nadir Shah Afşar who took over the administration in Iran in the first quarter of the century maintained the same policy. But later, Nadir Shah Afşar has also made some attempts to solve problems with the Ottoman Empire in that period. In this article, Nadir Shah Afshar period will be evaluated and a list of academic works in Turkey about the Ottoman-Iranian relations will be presented.

Keywords: Nadir Shah Afşar, Ottoman-Iran Relations, Historiography, Turkey Historiography

Научные исследования, проведенные в Турции относительно османско-иранских отношений периода Надир-шаха

Резюме

Управление территории Иранского государства в период с XI в. до первой четверти XX в. осуществлялось Турецким государством. Начиная с периода правления государства сефевидов, турецкие государства, основанные в Ираке, видели в лице Османской империи величайшего политического конкурента и вели с ней борьбу, длившуюся многие годы. Такую борьбу в первой половине XVIII века начал Надир Шах Афшар. Однако позже Надир Шах Афшар вынужден был предпринимать инициативы для решения вопросов, зависящих от Османской империи. В данной статье дана оценка научных исследований, проведенных в Турции относительно периода Надир Шаха Афшара и Османско-иранских отношений.

Ключевые слова: Надир Шах Афшар, Османско-иранские отношения, Турецкой Историографии

Giriş

Osmanlı Devleti ve İran'da kurulan Türk Devletleri arasındaki ilişkiler tarihin derinliklerine kadar uzanır. İslamiyet'i kabul etmeden önceki dönemlerde uzun müddet komşu olarak yaşayan iki halk, Müslüman olduktan sonra da bu ilişkilerini sürdürmüşler ve bilhassa Türklerin Anadolu'ya geçiş döneminde bu ilişkiler son safhasına ulaşmıştır. Nitekim Büyük Selçuklular ve daha sonra Anadolu Selçukluları döneminde ortaya çıkan Oğuzlar ve Babailer isyanlarının sebeplerinden birisi, devlet teşkilatının İran devletine benzemesi ve Türkmen boylarının buna karşı isteksizliği olmuştur.

Bu iki devlet arasındaki münasebetler Safevi'lerin kuruluşuyla yeni bir boyut almış, Sünni-Şii ayrılığı ilk defa açıkça görülmüş, iki devlet aynı dine mensup olmalarına rağmen iki devlet arasındaki ilişkiler bazen şiddetli bir düşmanlığa ulaşmış, hatta savaflara yol açmıştır.¹ Özellikle bu dönemde İran'da kurulan Türk yönetimleri, Osmanlı Devleti'ni en büyük siyasi rakip olarak görmüş, böylece iki devlet uzun yıllar süren mücadelelere girişmişlerdir. Çekişmeler XVIII. yüzyılın ilk yarısında Nadir Şah döneminde de bütün şiddetiyle devam etmiştir.

Osmanlı ve İran devleti arasındaki mücadelelere genel anlamda bakıldığında Sünni-Şii çatışması gibi görülür. Aslı ise bu mücadelelerin Sünni-Şii mücadelesi dışında, iki devlet arasındaki siyasi rekabetten kaynaklandığı anlıyoruz. Bu siyasi çatışmanın çeşitli sosyal, ekonomik, askeri, jeopolitik vb. sebepleri olması gerekir.

1. Nadir Şah Avşar'ın Hayatı

Avşarların ilk hükümdarı olan Nadir Şah, Avşar boyuna mensup olduğundan dolayı hanedana İran kaynaklarında genelde Afşariyye denilir. Türk kaynaklarda ise aynı hanedan Afşarlar olarak geçmektedir.²

¹ M. Saffet Sarıkaya, Dini ve Siyasi Bakımından Osmanlı-İran Siyasi Münasebetleri, Türk Kültürü, S 363, Temmuz, Ankara,1993, s.2.

² Faruk Sümer, "Avşarlar", İslam Ansiklopedisi, C 6, İstanbul, 1991, s.164-166.

Osman Kimya

Horasan'da Abiverd sınır bölgesinde yaşayan Avşar boyunun Kırklı obasına tabidir.³

XVIII. Yüzyıl'ın başlarında Abiverd sınır bölgesinde yaşayan Kırklı obası bozkır kültürünün gereği olarak yaylak ve kışlak hayatı yaşamaktaydı. Bundan dolayı yazın yaylaları olan Kübkan bölgesine göçen Kırklı obası bu bölgenin ikliminin sertliğinden dolayı kışın Horasan'da Allahüekber Dağları'nın kuzey taraflarında daha ılık bir yer olan ve kışlak olan Deregez'e inmekteydiler⁴ Nadir Şah Afşar, 22 Kasım 1688'de böyle bir göç sırasında doğmuş.⁵ Nadir'in babası İmam Kulu Bey'dir. Babası hakkındaki bilgiler azdır. Bazı kaynaklar babasının elbise dikicisi olduğu, bazılarında ise çoban olduğu yazılmaktadır.⁶

Kaynaklarda Nadir Şah'ında Kırklı obasının bir mensubu olduğu tahmin edilmektedir.⁷ Nadir küçük yaşta babasını kaybeder. Kendisi 14-15 yaşlarındayken bölgedeki aşiretlerle mücadelelere katılmış. Gençliğinde Türkmenler, Kürtler, Özbekler ve Tatarlar hatta kendi boyu Avşarlarla mücadelelere girişmiştir. Nadir Şah bu mücadelelerde cesaret ve kahramanlığını göstermiştir.

Nadir Şah 1704 yılında Özbeklerle olan mücadele esnasında annesiyle birlikte esir olmuş. Annesi bu esarete hayatını kaybetmiş. Nadir'in kendisi, 1708 yılında kaçıp Horasan'a gelmiştir. Horasan'a gelen Nadir Şah, Abiverd hudut bölgesi valisi Köse Ahmed'li Ali Bey'in adamlarına katılır, kısa zamanda başarılar elde eder ve Köse Ahmed'li Ali Bey'in kızıyla evlenir.⁸ Nadir cesaret ve yeteneği sayesinde Köse Ahmed'li Ali Bey'in dikkatini çeker ve itimadını kazanarak önce "Eşik ağası"⁹, daha

³ Mehmed Fuad Köprülü, Tarih Araştırmaları, I , Ankara, 2006, s.36.

⁴ Abdurrahman Ateş, Avşarlı Nadir Şah Döneminde Osmanlı-İran İlişkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Isparta, 2001, s.37.

⁵ Ateş, a.g.e, s.37,

Kaynaklarda Nadir'in doğum tarihiyle ilgili bilgiler farklıdır. Örneğin Mirza Mehdi, 22 Kasım 1688 kaydeder. Bkz. Mirza Mehdi,I, vrk. 19/a; Muhammed Kazım Nadir'in doğumunu1687 kaydeder. Bkz. Muhammed Kazım, I, s.7; Tarih-i Derbeyan-ı İmal-i Ahval-i Nadir Şah, vrk. 4/a'da Nadir'in Nişapur bölgesinde doğduğu kaydedilmektedir. V. Minorsky ise Kübkan'da doğduğu söyler. Bkz. V. Minorsky, "Nadir", İslam Ansiklopedisi, IX, İstanbul, 2014, s.21; Zeki Velidi Togan ise "Şilgan" köyünde doğduğunu yazar. Bkz. .Z. Velidi Togan, Türkistan, Enderun Yayınları, İstanbul, 1981,s.198; Bu bilgilerin farklı olmasının nedeni ise doğumun göç sırasında gerçekleşmesinden dolayıdır.

⁶ Ateş, a.g.e., s.38.

⁷ Azmi Özcan, Nadir Şah ve Afganistan, Afganistan Üzerine Araştırmalar, Haz: Ali Ahmetbeyoğlu, İstanbul, 2002, s.51-82.

⁸ Özcan, a.g.e., s.53.

⁹ *Eşik ağası*: Osmanlı Devleti'nde kapıcılar kethüdasının karşılığıdır. Sarayın Babü's Sa'ade'de dışımda tüm kapıları bekleyen ve kapıcı denilen ocağa bağlı olan saray kapıcılarının amiridir. Bkz: M. Zeki. Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri

sonraysa binbaşılığa yükselerek muhafızların komutanı oldu. Nadir, Ali Bey'in 1723 yılında ölmesiyle onun yerine geçer. Nadir, sonraları Sistan melik'i Mahmud Şah'a katılır.¹⁰

Kısa zamanda Meşhed yöresinde ağırlığını hissettirmeye başlar.¹¹ Nadir Şah, sahip olduğu birçok yeteneği ile Horasan'ın tanınmış emirlerinden biri olur.

2. Nadir Şah Tarafından Afşar Hanedanlığının Kurulması

Ali Bey 1723 yılında ölünce Afşar Türklerinin başına Nadir geçmişti. Kısa sürede İran Şahı ile mücadelelerde bulundu ve giderek yükseldi. Nadir Şah etrafındaki Türkmenler ve Afşarları toplayarak 1726 yılında İran Şahı II. Tahmasb'ın emrine girer ve elde ettiği başarılarıyla başkomutanlığa kadar yükselir. II. Tahmasb'ın Osmanlı devleti ile anlaşmasını onaylamaz. Bunun için onu tahtan indirme planları yapar.¹² Nadir Şah, II. Tahmasb'ı tahttan indirir ve İmam Rıza'nın türbesinin bulunduğu Meşhed'e gönderir. II. Tahmasb orada hayatının geriye kalan kısmını ibadet ve niyazla geçirir.¹³

Nadir Şah, İran'ın ileri gelenlerini toplar, Tahmasb'ın akıllıca davranmaması ve iktidarsızlığından dolayı Osmanlı Devletiyle savaşa taraftar olmadığını, bu durumda eğer önlem alınmazsa İran'ın yeniden düşman işgaline maruz kalabileceğini, bu nedenle onu Meşhed'e gönderdiğini söyler. Nadir Şah'ın bu sözleri üzerine toplantıda bulunan taraftarları İran Devletinin Nadir'in yardımıyla düşman istilasından kurtulacağını ifade ederek İran şahlığını Nadir'e teklif ederler.¹⁴

Ancak Nadir, İranlıların Safevi soyuna karşı hala saygı ve sadakatinin var olduğunu düşünerek, kendisinin hanedan soyundan gelmemesinden dolayı tedbirli hareket ederek teklifi kabul etmez. Böylece İran'da şahlığı kendi yerine Tahmasb'ın daha 5 aylık oğlu III. Abbas'ı şah ilan ettirir ve kendisi "şah vekili" ünvanıyla iktidarı 1732 yılında fiilen ele alır.¹⁵ Nadir Şah böylece yeteneği, zekası ve sabrıyla gürültü ve kargaşaya meydan vermeden Tahmasb'ı indirerek İran şahlığına giden yolda önemli bir adım atmış olur.

Sözlüğü, II, İstanbul, 1993, s.170. Bu terim Türkistan'da ise Hacıp, Kapı Ağası'nı karşıladığı muhtemeldir.

¹⁰ Özcan, a.g.e., s.51-82.

¹¹ Orhan Yazıcı, Modern Afganistan'ın Kuruluşu 1834-1922, Malatya, 2011.

¹² <http://www.tarihkomplo.com>, Erişim: 14 Ocak 2018.

¹³ Ateş, a.g.e., s.57.

¹⁴ Bekir Kütükoğlu, "Şah Tahmasb", Vekayinüvis Makaleler, DİA, C 27, İstanbul s.298.

¹⁵ Ateş, a.g.e., s.58.

Nadir Şah 1736 yılında Mugan'da bir kurultay düzenlemek üzere İran valileri, ulema, eşraf, aşiret reisleri ve oymak beylerini 15 günde Mugan'da toplanmalarını emreder.¹⁶ Zira o, Osmanlı'ya karşı gerek Irak ve gerekse Kafkasya'da kazandığı askeri başarıları ile artık İran'da güçlü bir duruma gelmiş olduğundan, Nadir İran'da şahlığını ilan etmeye hazırlanır.

Kurultay toplanır ve Nadir'e Şah olması önerilir. Nadir kurultayda anlaşmayı kabul eder, fakat kendisinin de bazı şartları vardır. Bu şartlar ise Caferilik mezhebinin öne çıkarılması, Şiilik mezhebinin İran'da etkinliklerinin azaltılması olmuştur. Nadir'i bu şartları kabul edildikten sonra Nadir Şah İran Devletinin Şahı olur. Nadir Şah, İran Şahı ile yaptığı mücadeleler neticesinde İran'da Safevi hanedanının hakimiyetine son vererek 1736 yılında iktidarı ele geçirmiş ve İran Devletinde Türk hanedanından olan Afşar Türklerinin hanedanlığını başlatmıştır.¹⁷

3. Nadir Şah Afşar Döneminde Osmanlı ve İran Münasebetleri

Safeviler Osmanlı coğrafyasında II. Bayezid döneminden itibaren faaliyetlere başlamışlardı. Bu dönemde bir takım tedbirler alınmış ancak yeterli olmamıştı. 1512'de Osmanlı tahtına oturan Sultan Selim babasından farklı uygulamalara girişmiş. Anadolu'da ki Türkmen Kızılbaş isyanlarının siyasi bağlantılarını da tahmin ederek, İran'daki kaynağının kökünü kurutmaya karar vermiş ve bu yönden çalışmalar yapmıştır. Mücadeleler Kanuni Sultan Süleyman, IV. Murad ve sonrasında da devam etmiştir.

XVIII. Yüzyıl'a gelindiğinde İran münasebetleri sadece Osmanlı ve İran arasında olmaktan çıkmaya başladığı görülmektedir. Kuzeyde güçlenen Rusya Çarlığı da ilişkilere müdahil olmaya başlamıştır.¹⁸ XVIII. Yüzyıl'ın başında Osmanlı Devleti batıda büyük toprak kayıplarına uğramış, Karlofça Anlaşması'nı imzalamış ve bu anlaşmayla birlikte askeri, siyasi ve ekonomik bakımdan zayıf düşmüştür. Nadir Şah İran tahtına geçince Şii-Sünni yakınlaşması konusunda çalışmalar yaptı. Caferiliğin V.Mezhap olarak tanınmasını istiyordu.¹⁹ Bu uğurda Caferiliğin beşinci ehl-i sünnet

¹⁶ Ateş, a.g.e., s.80.

¹⁷ Alper Yıldırım, I. Mahmud Devri Osmanlı-İran İlişkileri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir, 2017, s.68.

¹⁸ Çevren Onur,"1920'lere kadar Türk-İran İlişkileri", <http://orsam.org.tr/orsam/gencorsam/> s.19.

¹⁹ Abdurrahman Ateş, "XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı-İran İlişkileri (1774-1779)", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C 10, S 3, Afyon, 2008, s. 68.

mezhep sayılması için Sultan I. Mahmut'a mektuplar²⁰ gönderdi. Fakat bu talebi Padişah tarafından kabul edilmedi.²¹

Yine bu dönemde, İran Devleti ve Osmanlı Devleti'nin iç problemlerle uğraştıkları ve ayrıca Avrupalı komşularıyla sıkıntılarının olduğu bir dönemdir. İran'da Safevi hanedanının sona ermesi, Osmanlı ve Rus Devletleri'nin İran topraklarına saldırmaları için tahrik edici bir durum olmuş ve bu durum Nadir Şah'ın ölmesine kadar devam eden savaşlara sebep olmuş.²²

1736 ve 1746 yılları arasında ara ara savaşlar yaşayan iki devlet yaşanan savaşların ardından nihayet 4 Eylül 1747 yılında barış için masaya oturdu. Bu tarihte yapılan anlaşmaya göre: Sultan Murad zamanında yapılan Kasr-ı Şirin anlaşmasındaki sınırlar kabul edilecek, ayrıca Caferilik de bir mezhep olarak sayılmayacaktı. Anlaşma sonucunda Şah Nadir umduğunu bulamamıştı. İki devlet de uzun süren savaşlar sonucunda ekonomik olarak sıkıntıya düşmüştü. Yaşanan bunca savaşın getirdiği vergiler altında bunalan İran halkı, bunun üzerine Caferiliğinde mezhepten sayılmamasını bahane ederek ayaklandı. İsyan sonucunda Şah Nadir'e suikast düzenleyerek öldürdüler. Şahın öldürülmesinin ardından İran'da taht mücadeleleri yediden başladı.²³

4. Nadir Şah Afşar Tarafından Şii-Sünni Sorununun Çözülmesi Çabaları

Nadir Şah, döneminin sonlarına kadar Osmanlı ile hâkimiyet ve güç mücadelesi yapmıştır. Bu dönem içerisinde iki devlet arasındaki savaşların devam etmesi ve barışın olmaması, Nadir Şah'ı farklı iki mezhep arasındaki ihtilafli durumları ortadan kaldırmak için harekete geçirmiştir. Bu dönemde Osmanlı Devletinde bulunan ve Şii mezhebi için kutsal sayılan Necef'te bir komisyon kurmak için gitmiştir.²⁴ Nadir Şah, Safevilerin takip ettiği şekliyle Şii'liğin uygulamalarının terk edilmesini ve Caferiliğe dönülmesini

²⁰ Nadir Şah'ın Hacı Han aracılığıyla Osmanlı Sultanı I. Mahmud'a gönderdiği mektuplar için Bkz: B.O.A. N.H.D., Nr.III, s.32-33; B. J. Von Hammer ve R. W. Olson'a göre, göre Nadir Şah İstanbul'a gönderdiği elçi Hacı Han ve Caferi mezhebinin V. Mezhep olarak kabulü, Kabe'de Caferi mezhebi için rükün verilmesi, sırası gelince Kabe örtüsünün kendileri tarafından örtülmesi isteğinin yanında tam bir ticaret serbestliği istemişti. Bkz. B.J. Von Hammer, C 8, s.38; R. W. Olson, s.117

²¹ Ateş, a.g.e., s.109.

²² Nurcan Altun, "Osmanlı-İran İlişkilerinde Mezhep Etkeni", İntizar Dergisi (Üç Aylık İnanç ve Düşünce Dergisi), C 1, S 1, Edirne, 2015, s. 53-64.

²³ Ateş, a.g.e., s.117.

²⁴ Yılmaz Karadeniz, "İran ve Osmanlı Devleti Arasında Mezhebi İhtilafın Azaltılması ve İslam Birliği Teşebbüsleri (1555-1746)", Asia Minor Studie-İnternational Journal Of Social Sciences, C 4, S 8, Temmuz, Amasya, 2016, s.73.

istiyordu, Ayrıca teberra'nın²⁵, yani halifelere ve sahabilere küfür etmenin terkinin, bunların dışında birde Sünnilere iyi davranılmasını istiyordu.²⁶

Nadir Şah, saltanatı sonlanmadan ısrarla İslâm'ın birliğinin gerçekleşmesi ve Şii'lerin Hulefa-yı Raşidin'e küfür etmemeleri için samimice harekete geçmiştir. Necef'te toplanmasına vesile olduğu komisyon²⁷ bu maksatla kararlar almış ve Osmanlı Devleti temsilcisi de dâhil tüm üyeler imzalamışsa da, uygulamaya geçmemiştir. Çünkü Osmanlı Devleti uleması buna karşı çıkarak uygulanmasına izin vermemişlerdir. Nadir Şah, kardeşi olarak ifade ettiği Osmanlı Devleti padişahının buna dâhil olarak tüm Müslümanlar arasındaki bu ayrılığın sonlanmasını istemiştir. Bu dönemde İran ve Osmanlı Devleti arasında devam eden savaşları bu işin dışında tutmuştur.

Osmanlı Devleti, Mustafa Nazif Efendi'yi elçi olarak İran'a göndererek Nadir Şah ile barış anlaşması yapmak istediğini bildirmiştir. 1746 yılında Nadir Şah, Osmanlı Devleti elçisini kabul etmiştir. Mustafa Nazif Efendi'nin²⁸ İran heyeti ile yaptığı görüşmeler sonucunda iki devlet arasında barış sağlandı. 1746 yılında imzalanan bu antlaşma²⁹ ile iki devlet arasında uzun süre devam eden mücadeleler, Nadir Şah döneminde sona erdirildi.³⁰

Nadir Şah, Sünni ve Şii'lerin birliği için hareket etmiş ve Necef'te alimlerden oluşan bir kurul toplanmasını sağlamıştır. Ayrıca Necef, Kerbela ve Bağdat'taki Sünni ve Şii büyüklerinin türbelerini ziyaret etmiş, mezarlarını tamir etmiş ve yeni imaretler yaptırmıştır. Sünni ve Şii ulemanın

²⁵ Teberra: Hz. Ali ve Ehl-i Beyt düşmanlarına düşman olmak onlara yüz çevirmek ve onlardan uzaklaşmak demektir. www.frmtr.com. Erişim: 17 Ocak 2018.

²⁶ İsmail Çal, Tarih Dosyası, <http://www.dunyabulteni.net>, Erişim: 20 Aralık 2017.

²⁷ Nadir Şah'ın Caferi mezhebi hususuna dair İran, Turan, Afgan, Bağdat, Necef ve Hille alimlerinin toplantısından sonra hazırlanmış olduğu vesikanın tercümesi için bkz: B.O.A. Hatt-ı Hümayun, nr.92/a.

²⁸ Mustafa Nazif Efendi'nin elçilik heyetiyle Üsküdar'dan İran'a hareket etmesi, menzil ve konaklarda kendilerine yardımcı olunması, ihtiyaçlarının karşılanması ve Bağdat'a ulaştırılması hakkında Üsküdar'dan Bağdat'a ulaşmaya kadar yol güzergahında bulunan valilere verilen emirler için Bkz. hüküm. B.O.A. Mühimme, nr.152, s.143.

Keza Bağdat bölgesi Serasker Ahmet Paşa'ya elçi heyetinin Bağdat'a hareketini ve emniyetle İran'a ulaştırılmasına dair yazılan hüküm B.O.A. Mühimme, nr.152, s.130'a bkz. Mustafa Nazif Efendi ile İran'a gönderilen padişahın name-i hümayunu için Bkz: B.O.A. N.H.D. III, s.48-50; Ali Han Türkmen ile gönderilen name-i hümayun için Bkz: aynı defter, s.47-48.

²⁹ İki devlet arasında imzalanan Kasr-ı Şirin antlaşması için B.O.A. N.H.D., Nr.III, s.60-61; B.O.A. Hatt-ı Hümayun. Nr. 220; Ayrıca Mustafa Nazif Efendi, İran Sefaretnamesi, s.23; Barış görüşmeleri hakkında Mustafa Nazif Efendi'nin bir kamesi için bkz: B.O.A. Hatt-ı Hümayun, Nr.125.

³⁰ Karadeniz, a.g.e., s. 74.

Necef'te toplayarak mezhep çatışmalarını çözmelerini istemiştir. Şiiilerin İslam halifelerine küfür ve hakaret etmemeleri, aynı zamanda Sünnilerin de Şiiileri kâfirlikle suçlamamaları kararı, komisyona katılanlar tarafından imzalanmıştır. Ancak Nadir Şah'ın ölmesiyle bu teşebbüs uygulamaya geçmemiştir.

Nadir Şah Afşar Dönemi Osmanlı-İran Münasebetleri İle İlgili Türkiye'de Yapılan Akademik Çalışmalar

Yayınlanmış Arşiv Belgeleri

Osmanlı Devleti ile Azerbaycan Türk Hanlıkları Arasındaki Münasebetlere Dair Arşiv Belgeleri, Karabağ, Şuşa, Nahcivan, Bakü, Gence, Şirvan, Şeki, Revan, Kuba, Hoy, I, (1578-1914),1992, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara.

Osmanlı Devleti ile Azerbaycan Türk Hanlıkları Arasındaki Münasebetlere Dair Arşiv Belgeleri, II, (1575-1918),1993, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, 3 Numaralı Nâme-i Hümayûn Defteri, 2014, I. Mahmud- Nadir Şah Mektuplaşmaları, İstanbul.

Kaynak Eserler

44 Numaralı Mühimme Defteri,1995, Yay. Mehmet Ali Ünal, İzmir.

ABDİ EFENDİ,1943, Abdi tarihi, Yay. Faik Reşit Unat, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

ABDURRAHMAN ŞEREF,1921, Tarih-i Osman'lı, Matbaa-i Amire, İstanbul.

B.O.A. Rehberi, 1992, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara.

DURRİ AHMET EFENDİ, İran Sefâretnamesi, Üniversite Kütüphanesi, nr. 3228.

İcmal-i Ahval-i Nadir Şah, (Tarih-i Seyyah Zeyli), Terc: İbrahim Müteferrika, Esad Efendi Kütüphanesi, Nr.2178.

KIRIMLI RAHMİ EFENDİ, İran Sefaretnamesi, Üniversite Kütüphanesi, nr.37

MEHMET RAGİP PAŞA, Tahkik ve Tevfik (1736 Müzakereleri), Hüseyin Paşa Kütüphanesi, nr.376.

MEHMET SUPHİ,1873, Tarih, İstanbul.

Osman Kimya

MİRZA MEHDİ HAN ESTERABADİ, Tarih-i Nadiri (1832), Esad Efendi Kütüphanesi, nr.2182.

MUSTAFA NAİMA,1863, Naima Tarih-i, III, İstanbul.

MUSTAFA NURİ PAŞA,2008, Netayicü'ı Vuku'at, Kurumlarıyla Osmanlı Tarihi, Yay. Yılmaz Kurt, Birleşik Yay, İstanbul.

MUSTAFA SUPHİ EFENDİ,2007, Subhi Tarihi: Sami ve Şakir Tarihleri İle Birlikte 1730 - 1744 (inceleme ve karşılaştırma metin), Yay. Mesut Aydın, İstanbul.

NAZİF MUSTAFA EFENDİ, İran Sefaretnamesi, İstanbul Millet Kütüphanesi, nr.824.

PETROS Dİ SARKİS GİLANENTZ, 1974, Kronoloji, (Osmanlı-İran-Rus İlişkilerine Ait İki Kaynak), Terc: Hrand D. Andreasyan, İstanbul.

REŞAT EKREM, 1934, Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar, İstanbul.

SIRRI EFENDİ, Makale-i Vaka-i Muhasara-i Kars (1744), Es'ad Efendi Kütüphanesi, nr.2417.

SÜLEYMAN İZZİ EFENDİ, 1784, Tarih, İstanbul.

ŞEM'DANI-ZADE SÜLEYMAN EFENDİ, 1976, Mür'i't-Tevarih, Yay. M. Münir Aktepe, İstanbul.

Tarih-i Osman Paşa, Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi yazmalar, nr.381.

Vekâyi-Nefis Ender-i Tiflis, Esad Efendi Kütüphanesi, nr. 2435.

Araştırma Eserler

AFYONCU, Erhan, 2010, 1000 Soruda Osmanlı İmparatorluğu, C 4, Yeditepe Yay., İstanbul.

AFYONCU, Erhan,2009, Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi, İstanbul.

AKGÜNDÜZ, Ahmet-ÖZTÜRK, Said, 1990, Bilinmeyen Osmanlı, Osmanlı Araştırmaları Vakfı (Osav), İstanbul.

AKTEPE, M. Münir,1970, Patrona Halil, İstanbul.

AKYOL, Taha, 1999, Osmanlı'da ve İran'da Mezhep ve Devlet, Milliyet Yayınları, İstanbul.

ALAN, Palmer,1993, Osmanlı İmparatorluğu Son Üç Yüzyıl, Bir Çöküşün Yeni Tarihi, Çev: Belkis Ç. Dişbudak, Sabah Kitapları, İstanbul.

ATAY, Hüseyin,1983, Ehl-i Sünnet ve Şia, Ankara.

Osman Kimya

- AYDOĞMUŞOĞLU, Cihat, 2011, Tarihte Tebriz, Ankara.
- BAYUR, Yusuf Hikmet,1987, Hindistan Tarihi, C 2-3, Ankara.
- BİLGİLİ, Ali Sinan,2004, Osmanlı İnan ve Azerbaycanın (16. ve 18. Yüzyıllar Sosyal ve Ekonomik Tarih), Erzurum.
- ÇELENK, Mehmet, 2013, 16-17. Yüzyıllarda İnan'da Şiiliğın Seyri, Emin Yayınları, Bursa.
- ÇETİNKAYA, Nihat, 2005, Kızılbaş Türkler (Tarihi, Oluşumu ve Gelişimi), İstanbul.
- DANIŞMEN, İsmail Hami, 1972, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, C 4, İstanbul.
- EREL, Şerafettin,1961, Dağıstan ve Dağıstanlılar, İstanbul.
- ERENDİL, Muzaffer,1976, Tarihte Türk-İnan İlişkiler, Günkur Basımevi, Ankara.
- FİNKEL, Caroline, 2007, Rüyadan İmparatorluğa Osmanlı: Osmanlı İmparatorluğunun Öyküsü 1300 - 1923, Terc: Zülâl Kılıç, Timaş Yay., İstanbul.
- FURON, Raymond,1943, İnan, Terc: Galib Kemali Söylemezoğlu, Hilmi Kitabevi, İstanbul.
- GÖKÇE, Cemal,1979, Kafkasya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Kafkas Siyaseti, İstanbul.
- GROUSET, René,1993, Bozkır İmparatorluğu, Çev: M. R. Uzman, İstanbul.
- GÜNDÜZ, Tufan, 2013, (Editör) *Osmanlı Tarihi El Kitabı*, Grafik Yay., Ankara.
- HAKYEMEZ, Cemil, 2017, Osmanlı-İnan İlişkileri ve Sünni-Şii İttifakı, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- HİKMET, M. Ali,1937, Osmanlı-İnan Siyasi Tarihi Üzerine Yazılar 1722-1747, Paris.
- İNACIK, Halil, QUATAERT, Donald, 2004, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1600-1914, C 2, Eren Yay., İstanbul.
- İZGÖER, Ahmet Zeki, 2003, Koca Ragıb Mehmed Paşa'nın Tahkik ve Tevfik -Osmanlı-İnan Diplomatik Münasebetlerinde Mezhep Tartışmaları, İstanbul.
- JORGA, Nicola, 2009, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, C 4, Çev: Nilüfer Epçeli, İstanbul.

Osman Kimya

KARADENİZ, Yılmaz, 2012, İran Tarihi (1700-1925), Selenge Yayınları, İstanbul.

KIRZIOĞLU, Fahrettin,1953, Kars Tarihi, Işıl Matbaası, İstanbul.

KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad, 1953, 60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara.

KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad, 1989, Edebiyat Araştırmaları, C 2, Akçağ Yayınları, İstanbul.

KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad, 2006, Tarih Araştırmaları, C 1, Akçağ Yayınları, Ankara.

KÜTÜKOĞLU, Bekir, 1994, “Şah Tahmasb”, Vekayinüvis Makaleler, DİA, C 17, İstanbul s.298.

KÜTÜKOĞLU, Bekir,1993, Osmanlı-İran Siyasî Münasebetleri, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul.

MANTRAN, Robert,1992, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi , Çev: Server Tanilli, Adam Yay., İstanbul.

OCAK, Ahmet Yaşar, 1998, Osmanlı Toplumunda Zındıklar ve Mülhidler, İstanbul:.

ÖZCAN, Azmi, 2002,“Nadir Şah ve Afganistan” Afganistan Üzerine Araştırmalar, Haz: Ali Ahmetbeyoğlu, İstanbul.

ÖZKAYA, Yücel,1994, Osmanlı İmparatorluğu’nda Ayanlık, Ankara,

ÖZTUNA, Yılmaz, 1990, Devletler ve Hanedanlar, C 2, Kültür Bakanlığı, Ankara.

ÖZTUNA, Yılmaz,1967, Türkiye Tarihi (1703-1789), C 11, Hayat Yay., İstanbul.

PAKALIN, Mehmet Zeki, 1993, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C 2, İstanbul.

SALLABI, Ali M, 2007, Osmanlı Tarihi Kuruluşu, Yükselişi ve Çöküşü, Ravza Yay., İstanbul.

SARAY, Mehmet,1999, Türk-İran İlişkileri, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

SARAY, Mehmet,1990, Türk-İran Münasebetlerinde Şiiliğin Rolü, Türk Kültürü Araştırma Ens. Yay., Ankara.

SERTOĞLU, Midhat,2011, Osmanlı Tarihi Resimli Haritalı, C 5, TTK, Ankara.

Osman Kimya

SÜMER, Faruk,1972, Oğuzlar(Türkmenler), Ankara Üni. Basımevi, Ankara.

TOGAN, Zeki Velidi,1981, Bugünkü Türkili (Türkistan) ve Yakın Tarihi, Enderun Yay., İstanbul.

TOPALOĞLU, Bekir, 1993, Kelam İlmi Giriş, Damla Yayınevi, İstanbul.

UNAT, Faik Reşit,1992, Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri, Ankara.

UYAR, Mazlum,2000, Ahbarilik: İmamiye Şiası'nda Düşünce Ekolleri, İstanbul.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, 1982, Osmanlı Tarihi, C 4, Ankara.

ÜNAL, Tahsin,1955, Türk Siyasi Tarihi 1700 – 1914, Karınca Matbaası, Ankara.

VON HAMMER, Baron Joseph,1994, Büyük Osmanlı Tarihi, C 7-8, Çev: Vecdi Bürün, İstanbul.

Sempozyum Bildirileri

AKA, İsmail,1993, “X. Yüzyıldan XX. Yüzyıla Kadar Şiilik”, Milletlerarası Tarihte ve Günümüzde Şiilik Sempozyumu”, 13–15 Şubat 1993, İstanbul, s. 69-120.

EMECEN, Feridun,2003, “Osmanlı Devleti'nin Şark Meselesinin Ortaya Çıkışı: İlk Münasebetler ve İç Yansımaları”, Tarihten Günümüze Türk-İran İlişkileri Sempozyumu (16-17 Aralık 2002), Ankara.

İPŞİRLİ, Mehmet,2003, “Osmanlı Velkayinâmelerinde İran (XVI-XVTI. Asırlar)”, Tarihten Günümüze Türk-İran İlişkileri Sempozyumu (16-17 Aralık 2002), Ankara.

KIRZIOĞLU, Fahrettin,1983, “İran Hükümdarı Afşarlı Nadir Şah'ın Kars Muhasarası ve Bunu Anlatan Emekli Kars Kadısı Osman Saf'ın Risalesi”, Birinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler, Ankara.

OCAK, Ahmet Yaşar, 2005, “Alevilik Tarihinin Temel Bir Problemi: Alevilik ve Nizari İsmaililiği”, Uluslararası Bektaşilik ve Alevilik Sempozyumu I: Bildiriler ve Müzakereler, Isparta, s. 26-33.

Tezler

Doktora

ARI, Saim,2001, Osmanlı Arşiv Kaynakları Işığında Nadir Şah-ı Mahmut Dönemi Ehl-i Sünnet-Şii Diyalogu, Basılmamış Doktora Tezi, Şanlıurfa.

Osman Kimya

ATEŞ, Abdurrahman, 2001, Avşarlı Nadir Şah Ve Döneminde Osmanlı-İran Mücadeleleri, Basılmamış Doktora Tezi, Isparta.

BOZKURT, Nurgül,2000, Osmanlı-Avusturya Münasebetleri (1740-1788), Basılmamış Doktora Tezi, Isparta.

DJAFAR POUR, Ali,1977, Nadir Şah Devrinde Osmanlı-İran Münasebetleri, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.

İVECAN, Raif, 2007, Osmanlı Hâkimiyetinde Revan (1724-1746), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Yüksek Lisans

BUDAK, Adnan,1999, Mustafa Nazif Efendi'nin İran Elçiliği (1746-1747), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.

ÇORBACIOĞLU, Mesud,1965, Topal Osman Paşa, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

DEMİR, Hatice, 2011, I. Mahmud Döneminde Osmanlı Diplomatik İlişkileri, Fatih Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ÖZER, Alaettin,1990, Vekâyi-Name-i Nadir Şah Der- Mezahib-i Şiiyye-i Caferiye, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Makaleler

AKTEPE, M. Münir, “İran'da Nadir Şah ve Beşinci Mezhep Meselesi”, E.D., S 26-27, (tarihsiz) , s.14-21.

AKTEPE, M. Münir, 1967, “Durri Ahmet Efendi'nin İran Sefareti”, B.T.T.D., S 1, İstanbul.

AKTEPE, M. Münir,1975, “Nadir Şah'ın Osmanlı Padişah'ı I. Mahmud'a Gönderdiği Taht-ı Tavus Hakkında”, T.D., (Sayı 28-29'dan ayrı basım), İstanbul, s.113-122.

AKTEPE, M. Münir,1967, “Durri Ahmet Efendi'nin İran Sefareti”, B.T.T.D., S 1-5, İstanbul, s.56-69.

ATDAEV, Serdar,1998, “Türkmenistan, Yakın ve Orta Doğu Ülkelerinde Avşarlar”, Milli Folklor Dergisi, C 5, S 38, Ankara, s.55-56.

ATEŞ, Abdurrahman,2008, “XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı-İran İlişkileri (1774-1779)”, Afyon Kocatepe Üni. Sosyal Bilimler Dergisi, C 10, S.3, Afyon.

Osman Kimya

ATEŞ, Abdurrahman,1995, “Nadir Şah’ın Şahsiyeti ve Fikirleri”, Türk Dünyası Araştırmaları, 64, Şubat 1995, İstanbul.

BAYSUN, Mehmet Cavit, “Bağdad”, İslam Ansiklopedisi, C 2, s.207.

BAYUR, Y. Hikmet, 1948,“Nadir Şah Afşar’ın Ölümünden Sonra Osmanlı Devleti’ni İran’ı İstilaya Kışkırtmak İçin Yapılan İki Deneme”, Belleten, C 12, S 46, Ankara, s.403.

BAYUR, Yusuf Hikmet,1949, “Osmanlı Devleti’nin Nadir Şah Afşar’la Barış Yapmasını Önlemek Amacını Güden Bir Gurkanlı Denemesi”, Belleten, C 13, S 49, Ocak 1949, s.91-95.

BİLGİLİ, Ali Sinan,2003, “Osmanlı Tarih Yazarlarının Algısıyla Türkiye-İran İlişkilerinde Siyasî Karakterin Dinî Söylemi: “Kızılbaşlık”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, S 27, Ankara, s.21-41

BOYLE, John Andrew,1975, “İran’ın Milli Devlet Olarak Gelişmesi”, Çev: B.U. Yurdadoğ, Belleten, C 39, S 156, Ankara, s.645-657.

ÇELENK, Mehmet, 2013, “Safeviler Döneminin Şii-Sünni ilişkileri Üzerindeki Etkisi”, Mezhep Araştırmaları der., C 6, S 2, İstanbul.

DALKIRAN, Sayın, 2002, “İran Safevi Devleti’nin Kuruluşu Şii İnançlarının Etkisi ve Osmanlı’nın İran’a Bakışı”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S 18, Erzurum, s.55-102.

EMECEN, Feridun, 1994, Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, C 1, Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul.

GÜLTEKİN, Hasan, 2015, “Koca Râgıp Paşa Münşeât’ında Nâdir Şah ve Caferî Mezhebi Tartışmalarına Dair Mektuplar”, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, S 76, <http://www.hbvdergisi.gazi.edu.tr>, s.1-24.

HAKYEMEZ, Cemil, 2014, “Osmanlı-İran İlişkileri ve Sünni-Şii İttifakı”, Türkiye Ortadoğu Çalışmaları der., C 1, S 2, İstanbul, s.179-182.

İLGÜREL, Mücteba, 1993, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C 11, İstanbul.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad,1988, “Afşar”, İslam Ansiklopedisi, C 2, s.28-38.

KRAMERS, J.H.,1988, “İran” İslam Ansiklopedisi, C 5, İstanbul, s.1013-1030.

KURTARAN, Uğur, 2011, “Yeni Kaynakların Işığında I. Mahmut Dönemi Osmanlı-İran İlişkileri (1731-1747)”, *History Studies*, S 3, s.28-29.

Osman Kimya

KÜTÜKOĞLU, Mübahat, 1989, “XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Fevkalade Elçilerin Ağırlanması,” Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi, C 27, S 1-2, s.200.

MUHAMMEDOĞLU, Aliyev Salih,2000, “İran”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 22, İstanbul, s.405-409.

OCAK, Ahmet Yaşar,1999, “Din ve Düşünce”, Osmanlı Medeniyeti Tarihi, I, Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul, s.107-220.

ONAT, Hasan,2005, "XVIII. Asırda Sünni-Şii ittifak Arayışları Üzerine," 2023 Aylık Dergi, S 47, 15 Mart.

ONAT, Hasan, 2003, “Kızılbaş Farklılaşması Üzerine”, İslâmiyât, C 6, S 3, s.111-126

ÖZCAN, Azmi,2006, “Nadir Şah”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 32, s.276-277.

ÖZGÜL, Vatan, 2004,“Kızılbaşlık ve Türkmenler”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, S 32, Ankara, s.255-274.

SARIKAYA, M. Saffet, 1993, Din Ve Siyasi Bakımdan Osmanlı –İran Münasebetleri, Türk Kültürü, S 363, Temmuz, Ankara.

SAVAŞ, Ali İbrahim, 1996, “Asitane-i Sa’adet’e Gelen Yabancı Elçilerin Resm-i Kabul Protokolleri,” Askeri Tarih Bülteni S 40, s.11-12.

SEVİNÇ, Tahir, 2011,“Nadir Şah’ın 1738-1739 Hindistan Seferi ve Sonuçları”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S 24, Isparta. s.13-35.

SÜMER, Faruk,1991, “Avşarlar”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 6, İstanbul, s.164-166.

SÜMER, Faruk,1986, “Avşarlar”, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, S.41, İstanbul, s.125-133.

TAŞĞIN, Ahmet,2009,“Safevî-Osmanlı Savaşı’ndan İtibaren Dinî Söylemin Siyasal Propaganda Aracı Olarak Kullanılması: Dede Kargın Örneği”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, S 49, Ankara, s.209-224.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı,2002, “XVIII. Asırda Osmanlı-İran Münasebetleri”, Türkler Ansiklopedisi, C 7, Ankara, s.512-524.

V. VİNORSKY, “Nadir”, İslam Ansiklopedisi, C 9, s.21-31

Osman Kimya

YALÇINKAYA, Alaaddin,2002, “XVIII. Yüzyıl: Islahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)”, Türkler Ansiklopedisi, C 7, İstanbul,489.

YALÇINKAYA, Mehmet Ali,2003, “Kuruluştan Tanzimat’a Osmanlı Diplomasi Tarihi Literatürü”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C 1, S 2 , İstanbul, s.423-489.

YILDIRIM, Mehmet Zahit,2002, “1724-1727 İran Seferleri Sırasında Askeri Hazırlıklar ve Aksaklıklar”, AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C 4, S 1, Haziran, s.139-153.

İnternet

<http://www.iranica.com/articles/historiography-vi> Erişim: 12/10/2017

<http://www.msaffets.com.>, Erişim:12/11/2017

<http://www.bcelik.sakarya.edu.tr>. Mehmet Alpargu, M. Bial Çelik, Nadir Şah’ın Batı Türkistan Seferi ve Sonuçları, Erişim:12/12/2017.

<http://www.tarihkomplo.com>, Erişim:14/01/2018.

<http://www.dunyabulteni.net>, Erişim: 20/12/2017.

Sonuç

Nadir Şah İktidar hayatı boyunca İran’da Caferilik anlayışını hakim kılmaya çalışmış, hatta dönemin en büyük İslam devleti olan Osmanlı Devleti’ne Caferiliği beşinci mezhep kabul ettirmek için elçileri aracılığıyla faaliyette bulunmuş ancak çeşitli şer’i meselelerden dolayı bu dileği Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmemiş. Özellikle bu dönemde Sultan I. Mahmud ve Nadir Şah Afşar arasında bu konularla ilgili olarak mektuplaşmalar olmuş, ancak durum çokta değişmemiştir. Osmanlı Devleti mezhep konusunda hep kararlı olmuş ve geri adım atmamıştır.

Nadir Şah dönemiyle birlikte iki devlet arasındaki ilişkiler biraz yumuşamış, ancak savaşlar devam etmiştir. Fakat Nadir Şah döneminden sonra Osmanlı-İran ilişkilerinde fazla bir sıkıntı yaşanmamıştır. Nadir Şah kazandığı askerî, siyasî ve iktisadî başarılarıyla bozkırın son hakimi olarak nitelendirilmiş. Nadir Şah Afşar 1747 yılında kendisine düzenlenen bir suikastla hayatını kaybetti.

Osman Kimya

Nadir Şah'ın ölümü başta Osmanlı Devleti olmak üzere İslam âleminin genelinde üzüntüyle karşılandı. Bazıları hatta Nadir Şah Afşar'ın Sünni olduğunu, bazıları da siyasi amaçlarla bu tür bir teşebbüste bulunduğunu iddia ederler. Gerçek olan ise amaç ne olursa olsun Nadir Şah Afşar'ın bu iki mezhebi yakınlaştırma çabası takdiri hak etmektedir.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Hatt-ı Hümayun Numara: 92/a, 125, 220;

Mühimme Defterleri Numara: 152,

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, III Numaralı Nâme-i Hümayûn Defteri, I. Mahmud- Nadir Şah Mektuplaşmaları, İstanbul:2014.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Numara: E.1039, E.3299, 4463

Ana Kaynaklar

NAZİF MUSTAFA EFENDİ, İran Sefaretnamesi, İstanbul Millet Kütüphanesi, nr.824.

Araştırma ve İncelemeler

TOGAN, Zeki Velidi, 1981, Bugünkü Türkili (Türkistan) ve Yakın Tarihi, Enderun Yayınları, İstanbul.

SARIKAYA, M. Saffet, 1993, Din Ve Siyasi Bakımdan Osmanlı –İran Münasebetleri, Türk Kültürü, S 363, Ankara.

SÜMER, Faruk, 1991, “Avşarlar”, İslam Ansiklopedisi, C 6, İstanbul.

KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad, 2006, Tarih Araştırmaları, C 1, Akçağ Yayınları, İstanbul.

ATEŞ, Abdurrahman,2001, Avşarlı Nadir Şah Döneminde Osmanlı-İran İlişkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Isparta.

V. VİNORSKY, 2014, “Nadir”, Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 9, İstanbul.

Osman Kimya

ÖZCAN, Azmi, 2002, Nadir Şah ve Afganistan, Afganistan Üzerine Araştırmalar, Haz: Ali Ahmetbeyoğlu, Tarih ve Tabiat Vakfı (TATAV) Yayınları, İstanbul.

PAKALIN, M. Zeki, 1993, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C 2, M.E.B. Yayınları, İstanbul.

YAZICI, Orhan, 2011, Modern Afganistan'ın Kuruluşu 1834-1922, Mengüceli Yayınları, Malatya.

KÜTÜKOĞLU, Bekir, 1994, "Şah II. Tahmasb", Vakayinüvis Makaleler, DİA, C 27, İstanbul.

YILDIRIM, Alper 2017, I. Mahmud Devri Osmanlı-İran İlişkileri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

ATEŞ, Abdurrahman, 2008, "XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı-İran İlişkileri", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C 10, S 3, Isparta.

VON HAMMER, Baron Joseph, 1994, Büyük Osmanlı Tarihi, C 7-8, Çev: Vecdi Bürün, Sabah / Üçdal Neşriyat, İstanbul.

ALTUN, Nurcan, 2015, Osmanlı-İran İlişkilerinde Mezhep Etkeni, İntizar Dergisi (Üç Aylık İnanç ve Düşünce Dergisi), C 1, S 1, Trakya Üniversitesi Edebiyat Dergisi, Edirne.

KARADENİZ, Yılmaz, 2016, "İran ve Osmanlı Devleti Arasında Mezhebi İhtilafların Azaltılması ve İslam Birliği Teşebbüsleri (1555-1746), Asia Minor Studie-International Journal Of Social Sciences, C 4, S 8, Amasya.

İnternet Kaynakları

<http://www.tarihkomplo.com>, Erişim:14/01/2018.

www.frmtr.com. Erişim:17/01/2018.

<http://www.dunyabulteni.net>, Erişim:20/12/2017.

orsam.org.tr/orsam/gencorsam/10870, Erişim:21/01/2018.

<http://orsam.org.tr/orsam/gencorsam/> Erişim: 23/01/2018.

